

ספרי' – אוצר החסידים – ליובאוויטש

התוועדות

כבוד קדושת

אדמו"ר מנחם מענדל

זצוקללה"ה נבנ"מ זי"ע

שניאורסאהן

מליובאוויטש

פורים, ה'תש"ל

חלק א – י"ל לש"פ תרומה, ב' אדר, ה'תשע"ה

יוצא לאור על ידי מערכת

„אוצר החסידים“

ברוקלין, נ.י.

770 איסטערן פארקוויי

שנת חמשת אלפים שבע מאות שבעים וחמש לבריאה

שבעים שנה להסתלקות-הילולא של כ"ק הרלוי"צ ז"ל

פתח דבר

לקראת ש"פ תרומה, ב' אדר הבעל"ט — הננו מוציאים לאור חלק ראשון מהתוועדות חג הפורים ה'תש"ל, הנחה בלתי מוגה (עוד חלקים י"ל אי"ה בשבועות הקרובים).

*

בתור הוספה — מכתב (תדפיס מ"אגרות־קודש", שמכינים עתה לדפוס).

*

ויה"ר שנוצה תיכף ומיד ממש לקיום היעוד "הקיצו ורננו גו'", ומלכנו נשיאנו בראשם, וישמיענו נפלאות מתורתו, "תורה חדשה מאתי תצא".

ועד הנחות בלה"ק

מוצש"ק פ' חשפטיים, שקלים, מבה"ח אדר, ה'תשע"ה,
שבעים שנה להסתלקות־הילולא של כ"ק הרלו"צ ז"ל
ברוקלין, נ"י.

©

Published and Copyright 2014 by
LAHAK HANOCHOS INC.

788 Eastern Parkway Suite #408 Brooklyn, New York 11213

Tel. (718) 604-2610

info@lahak.org • <http://www.lahak.org>

The Kehot Logo is a trademark of Merkos L'inyonei Chinuch.

5775 • 2015

Printed in the United States of America

נדפס באדיבות דפוס

The PrintHouse

538 Johnson Ave. Brooklyn N.Y. 11237

(718) 628-6700

נסדר והוכן לדפוס

על ידי חיים שאול בן חנה

בדפוס „ועד הנחות בלה"ק"

(718) 604-2610

נדפס בסיוע ולזכות יצחק בן לאה וזוגתו רבקה ויקה בת רחל ומשפחתם שיחי

בס"ד. שיחת חג הפורים, ה'תש"ל.

בלתי מוגה

א. כל ענין בעולם, אע"פ שיש לו צדדים ונקודות שבהם משתווה עם שאר הענינים, החל מהענין הכללי שהכל נברא ע"י הקב"ה, ובכל ענין יש ניצוץ קדושה — הרי ביחד עם זה, יש בכל פרט ענין מסויים שבו חלוק הוא מהפרט השני להיות פרט מיוחד בפני עצמו — אם מצד תכונות פנימיות שלו, מצד עניניו העצמיים, או מצד דברים שניתוספו בו, או עכ"פ מצד היותו במקום או בזמן בפ"ע (לא באותו מקום או זמן שבו נמצא הפרט השני), אע"פ שבכל שאר הענינים הרי הם שוים — שזהו רק כפי שנראה בחיצוניות, כי, לאמיתתו של דבר, כיון שכל הענינים נבראו ע"י הקב"ה, יש לכל ענין הסבר, תכלית וכוונה, וא"כ, הא גופא שענין זה נמצא במקום וזמן בפ"ע, מהוה הוכחה שהוא פרט מיוחד בפ"ע, ולכן קבעו אותו במקום וזמן שונים, והיינו, שהמצאו במקום וזמן מסויים הוא מסובב שמורה על סיבת הדבר.

ובפרטיות יותר:

נוסף על החלוקה של העולם לכמה סוגים ומינים ופרטים, ובכללות: דומם צומח חי מדבר, וכל א' מהם נחלק לכמה מינים וסוגים, כפי שרואים בגשמיות הענינים — ישנם גם התנאים והגדרים הקשורים עם כללות ענין המציאות, שזהו ענין המקום והזמן:

מקום — התכונה שלו היא שתופס שטח מסויים, ולכן יש בו ראש (תחלה) אמצע (תוך) וסוף, או בסדר הפוך: סוף תוך ראש (כפי שמובא הר"ת "סתר"), ותכונה זו היא בשוה בכל המקומות שבעולם שנחלקים למדינות וכו', ובלשון המגילה: "מדינה ומדינה ועיר עיר".

וזמן — שכללות משך הזמן ענינו קדימה ואיחור, ובזה מתבטא עצם ענין הזמן שנחלק לעבר הווה ועתיד (הי' הוה ויהי'), שזוהי נקודה משותפת בכל הזמנים (כל זמן שישנו ענין הזמן).

אמנם, בזמן גופא יש גם חלוקה לסוגים ומינים, ובכללות: יש זמן של ימי החול, ויש זמן שהוא חלוק מהימים הרגילים שנקראים ימות החול — שנקרא בשם "מועד", שזוהי חלוקה מיוחדת בכללות ענין הזמן, שכוללת את כל השבתות וימים טובים, מועדים ורגלים וחגים של בני".

ב. ובנדו"ד — בנוגע לפורים:

מדובר אודות יום, מעת-לעת, שיש בו משך של שעות ורגעים וכו', כמו כל ימות השנה, אבל הוא חלוק ומובדל מכל שאר ימות השנה: ימי הפורים.

ובענין זה יש לפורים נקודה משותפת עם כל שאר ימים טובים ורגלים, שכולם חלוקים ומובדלים משאר ימות השנה — שזוהי החלוקה הכללית שבין ימות החול לשבתות וימים טובים.

אמנם, כיון שלכל אחד מהימים טובים יש זמן מיוחד, שם מיוחד, עם מצוות והנהגות מיוחדות, הרי מובן, שאע"פ שבכללות יש לכל הימים טובים אותה תכונה שהם מובדלים מכל שאר הימים, יש לכל אחד מהם תכונה בפני עצמה שמבדילה אותו מכל שאר הימים טובים.

ונוסף לזה יש בפורים תכונה מיוחדת שבה חלוק הוא מכל שאר הימים טובים, מועדים ורגלים, והיינו, שכל הימים טובים הם מצד אחד, שיש בהם צד השוה, והיו"ט היחידי שמובדל מכולם הוא היו"ט דפורים — כמובן מסיפור קצר שמספרים לנו חז"ל (כדרכם ובסגנונם) במדרש רבה על מגילת אסתר, כדלקמן (ס"ד).

ג. ובהקדמה:

בנוגע לכל הימים טובים (פסח שבועות וסוכות, ועד"ז ר"ה ויוהכ"פ שגם הם נקראים "מועדים"³), ובכללות, כל הימים שאינם ימי החול — הסדר הוא, שכיון שישנו מאורע מיוחד שאירע ביום זה, לכן נקבע ליום מיוחד שמובדל משאר הימים.

ולדוגמא: בנוגע לשבת — מסופר בתורה: "ששת ימים עשה ה' את השמים ואת הארץ וביום השביעי שבת וינפש", וכיון שזהו יום מיוחד שבו שבת הקב"ה ממלאכת בריאת שמים וארץ, לכן נקבע יום זה — שטח מסויים בזמן — ליום השבת.

ועד"ז בנוגע לפסח: סיבת היו"ט היא — לפי שבחמשה עשר בניסן יצאו בני ישראל מארץ מצרים, ולכן נקבע יום זה ליו"ט. ועד"ז בנוגע לחג השבועות — "שבעה שבועות תספר לך"⁴, ויום החמישים הוא יו"ט. ועד"ז סוכות, ר"ה ויוהכ"פ (ועד"ז בנוגע למועדי התעניות שנקבעו בגלל מאורעות שליליים שאירעו בימים אלו).

(3) ראה ערכין יו"ד, ב. וראה גם רא"ש (4) תשא לא, יז.
 ר"ה ספ"ד. (5) פ' ראה טז, ט.

והצד השווה שבהם — שבכולם נקבע הזמן ליו"ט בגלל מאורע שאירע בנוגע לענין אחר (לא בנוגע לענין הזמן גופא).

אך ישנו יו"ט אחד ויחיד — פורים — שקביעותו בזמן היא בגלל מאורע הקשור עם ענין הזמן גופא.

ד. בנוגע לטענת המן על בני"ש דתיהם שונות מכל עם וגו' (ולכן "למלך אין שוה להניחם")⁶ — מסופר במדרש:

"אמר לי (המן לאחשורוש) שיניהון רברבן" (שינים שלהם הם גדולים, כלומר, שאוכלים הרבה)⁸,

— דכיון ש"שבעים פנים לתורה"⁹, הנה נוסף לכך שיש לכל ענין כמה פירושים וטעמים ורמזים וכו', הרי כל תיבה בתורה היא מדוייקת, לא רק בנוגע לתוכן הענין, אלא גם לתיבה המדוייקת שנבחרה לבטא ענין זה. ובנדוד¹⁰, הענין ש"דתיהם" של בני"ש הם באופן מיוחד מכל עם, יכולים לבטא בלשון הקודש בכמה אופנים, וכיון שנבחרה תיבת "שונות", שמשמעותה גם מלשון שינים, הנה נוסף על פשוטו של מקרא, יש בזה גם רמז על ענין ה"שינים" —

"שאוכלין ושותין ואומרים עונג שבת עונג יו"ט",

— והרי ענין היו"ט קשור במיוחד עם אכילה ושתיה, ש"אין שמחה אלא בבשר ואין שמחה אלא ביי"ט"¹⁰, ובפרט בנוגע לפורים, שהרי "מיחייב איניש לבסומי"¹⁸, ופירש רש"י "ביין", וכמבואר במפרשים¹¹ טעם הדבר, לפי שכל עניני המגילה קשורים עם יין, החל מתחילתה: "ביום השביעי כטוב לב המלך ביי"ט"¹², ועד להסיום, שמפלת המן היתה במשתה היין —

והולך ומפרט: "חדא לשבעא יומין — שבתא . . בניסן פיסחא, בסיון עצרת, בתשרי ריש שתא וצומא רבא"¹³ וחגא דמטללתא" (וזהו ודתיהם שונות, שמה שאוכלים בשיניהם אומרים שעושים מחמת דתיהם)¹⁴.

ומסיים במדרש: "אמר לו הקב"ה, רשע, אתה מפיל עין רעה במועדיהם שלהם, הרי אני מפילך לפנייהם ומוסיפים להם מועד אחד . . ימי הפורים".

חוברת לג ע' 42. תו"מ חט"ז ע' 513. ועוד.

(12) אסתר א, יו"ד.

(13) ולהעיר, שלכאורה צריך ביאור מה

ענין "שיניים" ל"צומא רבא" (יוהכ"פ) שבו

אין אוכלים ושותים.

(14) פ"י מהרז"ו שם.

(6) אסתר ג, ח.

(7) אסתר"ר פ"ז, יב.

(8) פ"י מת"כ שם.

(9) במדב"ר פ"ג, טז. ובכ"מ.

(10) פסחים קט, א.

(11) ראה אל"י רבה או"ח רסתרצ"ה.

אבורהם "דיני פורים". וראה גם "רשימות"

ומזה מובן, שהיו"ט דפורים אינו כמו כל שאר הימים טובים שזמנם נקבע בגלל ענין אחר, כמו פסח, שנקבע בגלל הגאולה משעבוד של גלות ועבודת פרך כו', או כמו שבת, שבגלל ש"שבת וינפש" לכן נעשה יום קדוש, אלא קביעת היו"ט היא בקשר לענין הזמן גופא — שכיון שהמן הפיל "עין רעה במועדיהם שלהם", שלא הי' יכול לסבול שיש לבני"י ריבוי ימים (זמן) שמובדלים מימות החול להיות "ימים טובים", הנה באופן של "מדה כנגד מדה"¹⁵ ניתוסף אצלם עוד יום טוב, והיינו, שהיו"ט הוא באותו ענין — ענין הזמן.

ה. ועפ"ז אפשר לבאר גם הטעם ששמחת פורים היא גדולה יותר מכל שאר הימים טובים:

כל הימים טובים, פסח שבועות וסוכות, הם "מועדים לשמחה"¹⁶. והיינו, שאף שהם חלוקים בכמה ענינים, שהרי פסח קשור עם "זמן חרותנו", שבועות עם "זמן מתן תורתנו", וסוכות עם "זמן שמחתנו", הרי הם משתווים בכך שכולם "מועדים לשמחה".

ובכולם צריכה להיות השמחה מתוך השגחה שלא תהי' יתר על המדה — כפסק השו"ע¹⁷ שבית-דין היו שולחים שלוחים, משגיחים, להבטיח שלא יהיו ענינים בלתי-רצויים כתוצאה מזה שהשמחה תצא ממדידה והגבלה. וענין זה הוא בכל הימים טובים בשוה, והיינו, שאפילו בחג הסוכות שנקרא "זמן שמחתנו", צריכה להיות הגבלה בשמחה כמו בפסח ושבועות, שאינם נקראים "זמן שמחתנו", אבל יש בהם החיוב ד"מועדים לשמחה".

ובענין זה חלוק פורים מכל הימים טובים — שלא זו בלבד שלא שולחים ב"ד שלוחים לדאוג לכך שהשמחה לא תצא ממדידה והגבלה, ולא זו בלבד שמותר שהשמחה תצא ממדידה והגבלה, אלא יש חיוב שהשמחה תהי' למעלה ממדידה והגבלה — כלשון הגמרא¹⁸ (שהובא גם בפס"ד להלכה בפועל¹⁹): "מיחייב איניש לבסומי בפוריא עד דלא ידע", והיינו, ששמחת פורים צריכה וחייבת להיות באופן של יציאה ממדידה והגבלה — ענין הדעת, כך, שלא תהי' שליטה לענין הדעת על השמחה, שלא תהי' השמחה מדודה ומוגבלת ע"פ שכל, אלא באופן ד"לא ידע".

ולכאורה אינו מובן:

בפסח היתה גאולת ישראל — "מאפילה לאור גדול ומשעבוד

(15) סנהדרין ז, סע"א. וראה סוטה ח, ב. וש"נ.

ואילך. מגילה דלקמן סכ"ג. (18) מגילה ז, ב.

(16) נוסח התפלה וקידוש דיו"ט. (19) רמב"ם הל' מגילה פ"ב הט"ו.

(17) ראה שו"ע אדה"ז או"ח סוסתק"ט. ושו"ע או"ח סתרצ"ה ס"ב.

לגאולה²⁰, ככל ההפלאות שבסיפור יציאת מצרים, ואדרבה — עוד יותר מאשר בפורים, שהרי בפסח יצאו משעבוד מצרים, ואילו בפורים, הנה גם לאחר הנס, "אכתי עבדי אחשורוש אנן"²¹. וא"כ, היתה שמחת פורים צריכה להיות פחותה מהשמחה שבפסח מצד היציאה משעבוד לגאולה, ככל הפרטים שהיו ביצי"מ. ואעפ"כ מצינו להיפך — שבפסח מוכרחת להיות מדידה והגבלה, ובפורים מוכרח להיות העדר המדידה וההגבלה! וא' ההסברים בזה — שבכל הימים טובים הקשר עם ענין הזמן הוא ענין בפ"ע, והיינו, שסיבת היו"ט היא יציאת בני"י משעבוד מצרים, אלא שענין זה אירע בזמן מסויים, אבל אין זה קשור עם ענין הזמן עצמו; משא"כ בפורים הי' הקטרוג של המן בענין הזמן גופא, שלא הי' יכול לסבול שיש לישראל זמן של יו"ט, ובגלל שצריך להיתוסף יו"ט אצל בני"י, לכן באים כל הענינים הקשורים עם שמחת פורים ועניני פורים, ולכן צריכה להיות השמחה בענין הזמן באופן שהוא היפך לגמרי מענין החולין, ובמילא הרי זה באופן של יציאה מכל מדידה והגבלה.

ו. ומכאן יש ללמוד גם הוראה:

ישנם החושבים שיהודי צריך לפעול קדושה רק בענינים שהם ברשותו ויכול לפעול שינוי — גדלות או קטנות וכו'.

ועל זה הוא הלימוד מפורים — שפעולתו של יהודי היא גם בנוגע לעצם ענין הזמן, והיינו, שלא זו בלבד שבגלל שהנהגתו היא באופן אחר, הנה בדרך ממילא נעשה הזמן קדוש, אלא הפעולה היא בנוגע לעצם ענין הזמן — דאף שלכאורה אין לאף אחד בעלות על ענין הזמן, שהרי אי אפשר להאריך או לקצר את משך זמן היום (כשם שאי אפשר להאריך ולקצר את ענין המקום), אעפ"כ, נותן הקב"ה ליהודי כח, אפשרות ויכולת (וכיון שיש ביכולתו, הרי הוא מחוייב לעשות זאת) לנצל גם את הענינים שאינם בשליטת סתם אנשים, ובנדוד, עצם הזמן — לעשותו יו"ט, ומצד זה בא החיוב "לבסומי . . עד לא ידע", ובאופן שאין זה ענין של הידור או הוספה בענין הפורים, אלא עצם ענין הפורים הוא להיות במעמד ומצב ד"עד דלא ידע".

וביחד עם זה מראה יהודי "קוּנְיָן", שאע"פ שנמצא במעמד ומצב ש"לא ידע בין ארור המן לברוך מרדכי"¹⁸, הרי זה מתבטא אצלו בתנועה של קירוב לבבות ובנוגע לענין של מצוה — שזהו החיוב דפורים ב"משלוח מנות איש לרעהו ומתנות לאביונים"²².

ז. ויש להוסיף בנוגע ל"מתנות לאביונים" — ביאור דיוק הלשון

(20) נוסח הגש"פ (פסחים קטז, ב — 21) מגילה יד, א. וש"נ.
 (22) אסתר ט, כב. במשנה.)

"מתנות לאביונים", מתנה דייקא, ולא צדקה (כהלשון הרגיל בנוגע לאביונים)²³:

החילוק בין צדקה למתנה הוא — שצדקה ניתנת לאדם הנצרך וזקוק לעזרה, בגלל שהנותן מרחם על מי שנמצא בדרגא שלמטה ממנו, ולכן נותן לו צדקה; ואילו ענין המתנה הוא באופן הפכי — כהכלל בגמרא (שהובא בפוסקים)²⁴ "אי לאו דעביד נייחא לנפשי" לא הוה יהיב לי' מתנתא", והיינו, שנתנית המתנה היא סימן לכך שנותן המתנה קיבל נחת רוח ועונג ממקבל המתנה, ונח"ר ועונג זה באים לידי ביטוי בכך שנותן לו מתנה. ויש להוסיף, שמעלה זו היא לא רק לגבי ענין הצדקה כפי שנקרא אצל אומות העולם, אלא גם לגבי ענין הצדקה כפי שנקרא בלשון הקודש.

ובהקדם המדובר פעם בארוכה²⁵ שבלשונות אומות העולם (ברוסית וכיו"ב) נקרא ענין הצדקה בשם שמורה על ענין של קרבן, או ענין של רחמנות, או ענין של ירידה וכו', והיינו, שזהו ממון ששייך אליו (לעשיר הנותן), אלא שיורד ממעמדו ומצבו, ועושה טובה ומקריב חלק מההון ששייך אליו ונותנו להזולת (העני) — אף שלא חייב לו מאומה, והלה לא משלם עבור זה [שהרי אם הוא משלם לו, הרי זה ענין של חליפין או מסחר וכיו"ב, ולא צדקה, שפירושה שעשיר נותן לעני, ומה שהעשיר מקבל עבור זה — הרי הוא מקבל מהקב"ה, ולא מהעני, שהוא רק סיבה לזה], כיון שיש לו לב טוב ורך, ומרחם עליו וכו' ;

אבל "צדקה" בלשון הקודש היא מהשורש של "צדק", והיינו, שאין זו עשיית טובה למישהו, ולא ענין של קרבן, כך, שיש לו ברירה להתנהג באופן אחר, אלא זהו ענין המוכרח ע"פ צדק ויושר; בשעה שנותן צדקה יודע שזהו רק קיום חובתו — מילוי שליחות של הקב"ה, ואם אינו נותן צדקה, הרי הוא היפך מ"צדיק" ש"צדקות אהב"²⁶, והרי יודעים מהו התואר שבו נקרא מי שהוא היפך מ"צדיק"! ...

כלומר: בני" מסתכלים באופן אחר על כל ענין הצדקה — שנתנית צדקה לעני מורה רק שהוא אדם שהולך בדרך הצדק, ואינו רוצה לעשות רשעות, וכיון שאינו רוצה לעשות רשעות, לכן מוכרח ליתן צדקה — "צדקות אהב".

ובלשון קודש גופא — ניתוסף בפורים שהנתינה לאביון היא לא רק "צדקה", אלא "מתנה":

23 ראה גם שיחת ש"פ צו, שושן פורים טז, א. ב"ב קנו, א (ובעין משפט שם).
 24 ראה גם תו"מ ח"ז ע' 18. ח"ט ע' 187.
 25 ראה מגילה כו, ב. גיטין נ, ב. ב"מ
 26 תהלים יא, ז.

לא זו בלבד שהנתינה לאביון אינה כמו אצל אוה"ע, באופן שיורד ממעמדו ומצבו ומקריב קרבן ליתן משלו להזולת, אלא גם מי שהגיע כבר לדרגא שיודע שנתנית הצדקה הו"ע של צדק ויושר (ולולי זאת הרי זה נכלל בתואר המיוחד של היפך הצדיק) — אין זה מספיק, אלא צריך לידע יתירה מזה, שזהו באופן הפכי — שהעני עושה לו טובה, כמארז"ל²⁷ "יותר ממה שבעה"ב עושה עם העני העני עושה עם בעה"ב"; לא זו בלבד שלאחרי מאה ועשרים שנה, בעוה"ב, יקבל תמורת זה משהו או הרבה, ואז יוכח אם העסק הי' כדאי, אלא הנתינה היא באופן שמרגיש בשעת מעשה שהמקבל "עביד נייחא לנפשי", ולכן צריך (לא רק לעשות ענין של "צדק", אלא) ליתן לו "מתנה", באופן ש"כל הנותן בעין יפה הוא נותן"²⁸.

והרי ב"עין יפה" נכלל לא רק הענין ד"המפייסו"²⁹, היינו, שלא ליתן צדקה בפנים זועפות (כמבואר בפוסקים³⁰ דברים קשים על זה), כי אם בסבר פנים יפות, בפנים מאירות ובפנים שוחקות, אלא זהו ענין שנוגע גם בכמות כפשוטו — שהרי מצד הנתינה "בעין יפה" ה"ה נותן "יותר מדאי"³¹ (יותר מכפי שסוכם לכתחילה).

ונוסף על הדיוק ד"מתנות" (מתנה, ולא צדקה) — ניתוסף גם הדיוק "מתנות" לאביונים", ולא לעניים²³:

אביון — הוא עני אפילו לגבי עניים, כפירוש רש"י³² ש"אביון" הוא "תאב לכל דבר", והיינו, שהתואר "עני" יכול להיות רק בענין אחד, אבל עדיין יש לו מעלות בעניים אחרים, ואילו "אביון" פירושו שבנוגע לכל דבר איזה שיהי' הרי הוא "תאב" לזה, כיון שאין לו מאומה.

וכן הוא גם ברוחניות — שכאשר מסתכלים עליו לא רואים אצלו ענין של מעלה. ולכאורה: איזו שייכות יש לו עמו? ! ואם יש איזו שייכות — הרי זה באופן שעושה לו טובה לירד ממדרגתו הנעלית ולהתעסק עם מישהו שאין לו מעלה כלל, עד ל"אביון" כפשוטו שאין לו מאומה.

אך הענין ד"עד דלא ידע" שבפורים מהפך זאת — שגם בראותו "אביון", הרי לא זו בלבד שאינו מביט עליו מלמעלה למטה, שהוא הנותן שעושה לו טובה ונותן לו צדקה, אלא אדרבה: הוא מכיר בכך שה"אביון" עושה "נייחא לנפשי", כיון שע"י ה"אביון" יש ביכלתו לזכות במצוה מיוחדת שלא הי' יכול להגיע אלי' לולי מציאות האביון — מצות הצדקה

31 פרשב"ם שם עא, א.

27 ויק"ר פל"ד, ח.

32 משפטים כג, ו. פ' ראה טו, ד. תצא

28 ראה ב"ב עא, א. וש"נ.

כד, יד.

29 שם ט, ב.

30 ראה שו"ע יו"ד סרמ"ט ס"ג.

ש"שקולה כנגד כל המצוות"³³, שהרי אי אפשר לקיים מצות הצדקה ע"י נתניה לעשיר, כי אם לעניים דוקא (כדברי הגמרא במסכת סוכה³⁴: "צדקה — לעניים, גמילות חסדים — בין לעניים בין לעשירים"),

וכיון שעיי"ז שישנה מציאות של אביון בעולם יש ביכלתו לקיים מצוה ששקולה כנגד כל המצוות כולם — הרי אין לו תענוג גדול בעולם יותר מזה; וא"כ, אביון זה, שעל ידו הגיעה אליו הזכות לקיים מצוה זו — מרויח לקבל ממנו מתנה גדולה ביותר, בדוגמת מי שזימן לו עסק טוב ביותר שעל ידו יכול להרויח ללא טירחא יתירה שלא לפי ערך!

וכאן רואים גודל מעלתו של יהודי — שגם בשעה שמקיים החיוב "לבסומי .. עד דלא ידע", אין זה גורם לו רגש של גדלות ("ווערן באַ זיך גרויס"), או לעשות דברים פראיים כו', אלא להיפך: כשפוגש אביון ביום זה שבו נמצא במעמד ומצב ד"עד דלא ידע", אזי נעשה היחס שלו עם האביון באופן שאינו מביט עליו מלמעלה למטה, ועושה לו טובה ונותן לו צדקה, וכיון שיש לו לב טוב, נותן לו צדקה ביד רחבה, צדקה גדולה ביותר, אלא מה שנותן לו — הרי זה בתור "מתנה", בגלל ש"עביד נייחא לנפשי", שעל ידו זכה לאושר הכי גדול שיכול להיות לו בחיים, ולמדריגה הכי נעלית שיכול להגיע אלי', ולכן, אין זה אלא מן היושר ליתן לו לכל-הפחות מתנה טובה ויפה!

ח. ומזה מובנת ההוראה בפשטות:

כשמדובר אודות הפצת היהדות בכל מקום ומקום, אפילו במקומות שנראה שאין שם כאלו שכדאי להתעסק עמם, כיון שאין בהם מעלה, להיותם במעמד ומצב של "אביון" ש"תאב לכל דבר", כיון שאין לו מאומה, ועד שהוא למטה מ"אביון", שאפילו אינו "תאב", כיון שאינו יודע שחסר לו משהו, וגם אם יודע שחסר לו, אינו חפץ בכך — הנה הדרישה של ימי הפורים היא, שביחד עם "משלוח מנות איש לרעהו", צריך ליתן גם "מתנות לאביונים" (ואדרבה: כדברי הרמב"ם³⁵ ש"מוטב לאדם להרכות במתנות לאביונים מלהרכות .. בשלוח מנות לרעיו"), היינו, להתעסק גם עם עניים, ואפילו עם "אביונים", וליתן להם (לא צדקה, אלא) באופן של מתנה.

והקב"ה לא נשאר בעל-חוב, ונותן לכל אחד ואחד "מתנות לאביונים" — שהרי בהשוואה להקב"ה, כל "נברא" הוא בדרגת "אביון", כי, כמה שיהי' לאדם, הרי זה שלא בערך לגבי "לי הכסף ולי הזהב נאום ה' צבאות"³⁶,

(33) ב"ב ט, א. ירושלמי פאה פ"א ה"א. (35) ה' מגילה פ"ב ה"ז.

וראה תניא פל"ז (מת, ב). (36) חגי ב, ח. וראה קידושין בסופה.

(34) מט, ב.

הן בנוגע לכסף וזהב כפשוטו, והן בנוגע לכסף וזהב ברוחניות; ונותן זאת לא רק באופן של צדקה, אלא באופן של מתנה, ש"כל הנותן בעין יפה נותן", "יותר מדאי" (יותר מכפי שסוכם לכתחילה) — "מידו המלאה הפתוחה הקדושה והרחבה"³⁷, למטה מעשרה טפחים.

ומשמחת פורים ממשיכים על כל השנה כולה — לבטל את המן זורעו וזרעו (כפי שישנו בדורנו זה ובפרט בשנים האחרונות), באופן ש"נפל פחד היהודים עליהם"³⁸, "ונהפוך הוא אשר ישלטו היהודים המה בשונאיהם"³⁹, ולא כמו בערב פורים, שהי' צורך בהענין ד"נקהלו" ובענין של מלחמה, אלא כפי שנעשה בפורים — מתוך שמחה וטוב לבב, באופן ד"ונוח בארבעה עשר בו"⁴⁰, "ונוח בחמשה עשר בו"⁴¹, מתוך מנוחה אמיתית, וטוב הנראה ונגלה לכל אחד ואחת בישראל.

* * *

ט. בהמשך להמדובר לעיל (ס"ז) בענין "מתנות לאביונים", יש לבאר מאמר תמוה ביותר שמצינו בגמרא⁴²: "רבי מכבד עשירים" — שכבר עמדו רבים על מאמר זה שלכאורה אינו מובן:

כבוד — שייך למי שיש לו מעלות. ואילו "עשיר" — יכול להיות גם מי שקיבל בירושה הון גדול שלא עמל בו ולא עסק בו; ויכול להיות גם ש"עשיר יענה עזות"⁴³, או "עושר שמור לבעליו גו"⁴⁴ באופן שהוא היפך טובתו (כפי שנאמר בנוגע לקרח⁴⁵), כיון שמנצל את העושר לענין הפכי. וא"כ, מהו הטעם ש"רבי מכבד עשירים"?!

הגמרא לא אומרת שרבי מכבד עשירים צדיקים — אם הם צדיקים, הי' רבי מכבדם בלאה"כ, גם אם לא היו עשירים; ומזה מובן שרבי כיבד עשיר, מבלי הבט אם יש לו עוד מעלות. ולכאורה טעמא בעי.

והגע עצמך: רבי סידר את המשנה, שהיא היסוד של תושבע"פ; והי' במעמד ומצב שלא הי' זקוק למישהו אחר, כדברי הגמרא⁴⁶ שלא פסקו על שולחנו לא צנון ולא חזרת לא בימות החמה ולא בימות הגשמים, וכפי שהפליגו חז"ל בכ"מ⁴⁷ אודות גודל הפלגת עשירותו של רבי; וח"ו לחשוד ברבי שרצה לומר למישהו דבר שלא חשבו בלבו, כדי לפעול

(37) נוסח ברכה הג' דברהמ"ז.

(38) אסתר ח, יז.

(39) שם ט, א.

(40) שם, יז.

(41) שם, יח.

(42) עירובין פו, רע"א.

(43) משלי יח, כג.

(44) קהלת ה, יב.

(45) ראה פסחים קיט, א. וש"נ.

(46) ע"ז יא, א.

(47) ראה ברכות מג, א. נו, ב (וש"נ).

שבת קיג, ב (ש"נ). ועוד.

אצלו דבר-מה. ובודאי שכל מה שאמר בפה, הי' בהתאם למחשבתו בלבו, וכאשר כיבד מישהו בחיצוניות, הרי זה בגלל שכך הי' בפנימיות. ולכאורה אינו מובן כלל — מדוע מגיע לעשיר כבוד: אם הוא מנצל את העשירות לדברים טובים — הרי הוא עושה דבר טוב, ומקיים כמה מצוות, ולכן מגיע לו כבוד; אבל גם לעני מגיע כבוד אם הוא מקיים מצוות רבות; והרי לא נאמרו כאן שום הגבלות ותוארים להורות שמדובר אודות סוג מיוחד של עשירים! :

י. והביאור בזה — כפי שדובר פעם בארוכה⁴⁸:

כאשר רבי ראה עשיר — ידע בוודאות שאין זה מצד כחו ועוצם ידו; יש פסוק מפורש בחומש⁴⁹ שאסור לומר "כחי ועוצם ידי עשה לי את החיל הזה" (ועד שהסמ"ג⁵⁰ מונה זאת במנין המצוות), ולא בגלל שזוהי עבירה סתם, אלא זהו בפשטות היפך האמת; וכיון שכן, הרי בודאי נתקיים בו מ"ש⁵¹ "כי ה' אלקיך הוא הנותן לך כח לעשות חיל", והיינו, שהקב"ה בחר בו ליתן לו עשירות.

וכיון שרבי ידע מה היא עשירות, הרי ידע שעשירות יכולה להביא למעמד ומצב ד"וישמן ישורון (ולאח"ז) ויבעט⁵².

— וכהדיוק בזה, שלא נזכר כאן השם "יעקב", ואפילו לא השם "ישראל", אלא השם "ישורון" דוקא, כידוע שג' שמות אלו הם ג' דרגות מלמטה למעלה: יעקב — דרגא הכי פחותה, שהרי תיכף כשנולד נאמר⁵³ "ויקרא שמו יעקב"; ורק לאחר כן, כאשר "שרית עם אלקים ועם אנשים ותוכל"⁵⁴, אזי נקרא בשם "ישראל"; ולאחרי כן, כאשר "ויהי בישורון מלך"⁵⁵, אזי נקראים בשם "ישורון". וכמבואר בקבלה וחסידות⁵⁶ ענינם של ג' דרגות אלו בספירות ובכחות הנפש.

ועז"נ "וישמן ישורון ויבעט", שהמעמד ומצב ד"וישמן" יכול לפגוע לא רק כשנמצאים בדרגת יעקב, או אפילו בדרגת ישראל, אלא גם כשנמצאים בדרגת "ישורון", יכול להיות שהמעמד ומצב ד"וישמן" יביא לידי "ויבעט". —

וכיון שהקב"ה בודאי לא יעבור על הציווי "לפני עור לא תתן

48	ראה תו"מ חי"א ריש ע' 179. וש"נ.
49	עקב ח, יז.
50	מל"ת סד.
51	שם, יח.
52	האוינו לב, טו.
53	תולדות כה, כו.
54	וישלח לב, כט.
55	ברכה לג, ה.
56	ראה לקו"ת נצבים מה, רע"א. אוה"ת וישלח (כרך ה) תתעז, ב. שמות ע' עח ואילך. ברכה ע' א'תתנ ואילך. ע' א'תתסג. ע' א'תתע ואילך. תו"מ חל"ה ס"ע 151 ואילך. ועוד.

מכשול⁵⁷, כמארז"ל (במד"ר פ' משפטים⁵⁸) "מה שהוא עושה הוא אומר לישראל לעשות ולשמור", הרי מובן, שכאשר הקב"ה נותן ליהודי עשירות, "וישמן", בודאי יש לו כחות עצומים להבטיח שלא זו בלבד שהמעמד ומצב ד"וישמן" לא יביא אותו לידי "ויבעט", אלא יהי בכחו למלא את שליחותו של הקב"ה.

ובענין זה לא נוגע מעמדו ומצבו של העשיר בפועל:

עצם העובדה שהקב"ה נתן לו עשירות, מהוה הוכחה שיש לו כחות נעלים ביותר,

ולא רק כחות נעלים שאין להם שייכות לחייו בעוה"ז הגשמי והחומרי, לגופו ונפשו הבהמית — שהרי נותנים לו עשירות כפשוטה, ששייכת לגופו ונפשו הבהמית, ושייכת לזמן ומקום שבהם הוא נמצא, ועשירות זו ניתנה לו ע"י הקב"ה — "הוא הנותן לך כח לעשות חיל" — שמקיים את הציווי "לפני עור לא תתן מכשול".

ולכן הי' רבי מכבד עשירים — כי, בידעו גודל הנסיונות שישנם לעשירים,

— כפי שידע ממה שהי' אצלו, והרי תמיד לא הי' רבי מרוצה ממעמדו ומצבו, שלכן, בכל פעם שראה ענין נעלה, בכה רבי ואמר "יש קונה עולמו בשעה אחת"⁵⁹, ואילו הוא אינו שייך לזה... וידע מה שהוצרך לעבור כדי שעשירותו תהי' כדבעי, עד שהגיע למעמד ומצב שהי' יכול לדקוף אצבעותיו ולומר "לא נהניתי (מעוה"ז) אפילו באצבע קטנה"⁶⁰ — ובידעו שהקב"ה בודאי אינו עובר על הציווי "לפני עור לא תתן מכשול", ידע להעריך את הכחות עצומים שיש לעשירים, ולכן הי' מכבדם.

יא. ומזה למדים הוראה גם עכשיו — שהרי התורה היא נצחית⁶¹:

כאשר ישנו מישהו שהוא עשיר כפשוטו, בכסף וזהב, בשכל או במדות, או ביכולת, שיש ביכלתו לעשות דברים שאחרים אינם יכולים לעשותם, אין לו לחשוב שכל מה שיעשה, גם אם הוא עושה פחות מהשני, מגיע לו תודה שאינו במעמד ומצב ד"וישמן ישורון ויבעט"... אלא אדרבה: עליו לדעת שכיון שעשאוהו עשיר, נתנו לו כחות עצומים, וכיון ש"לא ברא (הקב"ה) דבר אחד לבטלה"⁶², עליו לנצל את כל הכחות במילואן.

(60) כתובות קד, א.
(61) תניא רפי"ז. ובכ"מ.
(62) שבת עז, ב.

(57) קדושים יט, יד.
(58) שמור"ר פ"ל, ט.
(59) ע"ז יר"ד, ב. וש"נ.

וכפי שמצינו בגמרא⁶³ בפרט בנוגע לצדקה, שכאשר ראו מה שאירע לבתו של נקדימון בן גוריון, ושאלו היתכן: הרי נתן צדקה לרוב — ה' המענה ש"כדבעי ל' למיעבד לא עבד!" ולכאורה: הרי נתן שלא בערך יותר ממה שנתנו אחרים? — אלא כיון שהקב"ה מינה אותו שליח על הון עצום, ונתן לו כחות עצומים ואפשרויות גדולות, עליו לעשות כפי שיש ביכולתו — "כדבעי ל' למיעבד", ואם לאו, חסר בעיקר מילוי תפקידו ושליחותו בעלמא דין, ועד שמגיע על זה עונש מר ועצום.

וזוהי הוראה לכל אחד ואחת, שכאשר מתבוננים במה שצריך לעשות, אין מקום כלל להשתמש ב"קנה המדה" של השתוות עם חברו, לוודא שלא יעשה פחות ממנו, ובפרט אם יוסיף קצת יותר מהשני, אזי מגיע לו כבר עוה"ז ועוה"ב וכל הענינים!... — בודאי מגיע לו ויתן לו הקב"ה כל הענינים הטובים, ועד לבני חיי ומזוני רויחי כפשוטו, אבל עליו לדעת, שרק כאשר מנצל את כל האפשרויות שיש לו, "כדבעי ל' למיעבד", ועד באופן של "דים גו' והותר" (כמ"ש בנוגע למשכן)⁶⁴, אזי יודע שמילא את השליחות שניתנה לו מהקב"ה.

אמנם, עפ"ז יכולים להתיירא מצד גודל האחריות כו'. אך על זה אמרו רז"ל שאין הקב"ה מבקש אלא לפי כחן⁶⁵, ובודאי נתן ל"עשיר" (באיזה ענין שיהי') הכחות הדרושים לו, כך, שלמרות ש"כל הגדול מחבירו יצרו גדול הימנו"⁶⁶, ניתן לו יצ"ט גדול יותר וכחות גדולים יותר, שיוכל לנצל את ה"יצרו גדול", ולמלא את שליחותו במילואה, ואדרבה — יהי' אצלו גם הענין שזכות הרבים מסייעתו.

ואם כל הדברים הנ"ל אמורים בנוגע לכל אחד ואחת ובנוגע לכל ימות השנה — עאכו"כ בנוגע לפורים, שאז ישנו הענין ד"כל הפושט יד נותנין לו" (כהלשון הברור שהובא בפוסקים⁶⁷, ונרמז גם בגמרא במסכת ב"מ⁶⁸), והיינו, שכיון שרואה שפלוני פושט יד, הרי בודאי שהכוונה היא אליו, שהוא יהי' הנותן, ולכן צריך ללא הבחנה כלל מי ומה כו', ולא זו בלבד שלא יחסר אצלו, אלא אדרבה: עי"ז יתוסף אצלו באופן ש"ארבע הידות יהי' לכם"⁶⁹, שהקב"ה יתן לו ד' פעמים ככה מידו המלאה הפתוחה הקדושה והרחבה.

* * *

67) ראה שו"ע או"ח סתרצ"ד ס"ג.

68) עח, ובפרש"י.

69) ויגש מזו, כד.

63) כתובות טו, ב ואילך.

64) ויקהל לו, ז.

65) תנחומא נשא יא. במדב"ר פי"ב, ג.

66) סוכה נב, סע"א.

הוספה

ב"ה, יג' סיון ה'תשי"ד
ברוקלין, נ.י.

הו"ח אי"א נו"נ וכו' מוה"ר אפרים שי

שלום וברכה!

נעם לי לקבל הידיעה על ידי הרה"ח וו"ח אי"א נו"מ עוסק בצרכי ציבור וכו' מוהר"ר שלמה זלמן העכט שי, אשר נולד להם בן למזל טוב ויכניסוהו לבריתו של אברהם אבינו ביום הרביעי בשעה טובה ומוצלחת.

ויהי רצון מהשי"ת אשר כשם שיכניסוהו לברית כן יכניסוהו לתורה ולחופה ולמעשים טובים,

וגדול זכות השתתפותם בחינוך הכשר בתלמוד-תורה שתחת הנהלת הרה"ח וו"ח אי"א נו"מ עוסק בצרכי ציבור וכו' מוהר"ר צבי שי שוסטרמאן, אשר במדתו של הקב"ה שהיא מדה כנגד מדה וכמה פעמים ככה ישפיע להם השי"ת רוב נחת יהודי וחסידותי מבנם שי מתוך הרחבת הדעת.

בברכת מזל טוב

מ. שניאורסאהן

מצילים האגרת. נדפסה בתשורה (מאסקאווין, תשע"ג).

מוה"ר אפרים: מאסקאווין, שיקאגו.

נולד להם בן למזל טוב: מו"ה דניאל יצחק.

במדתו של הקב"ה שהיא מדה כנגד מדה: סנהדרין צ, סע"א. וראה סוטה ח, ב ואילך.

וכמה פעמים ככה: ראה פרש"י תשא לד, ז (מתוספתא סוטה פ"ד ה"א). ועוד.

לעילוי נשמת

הרה"ח הרה"ת אי"א נוי"נ עוסק בצ"צ
שליח כ"ק אדמו"ר זי"ע למדינת אילינוי
ר' דניאל יצחק ע"ה
בן – יבדלח"ט – הת' ר' אפרים שליטי"א
נלבי"ע ב' אדר-שני ה'תשע"ד

מאסקאוויץ

ת. נ. צ. ב. ה.

נדפס על ידי ולזכות משפחתו
שיחיו לאורך ימים ושנים טובות